

činu šteta za ribarstvo. Na osnovu toga mogu se izvršiti mjere za sprječavanje štete.

Svim tim naučnim pitanjima u ribarstvu bavi se ribarska biologija, no osim ovog biološkog dijela, imamo u ribarstvu i drugi također važan ogranak (sektor) rada, a to je tehničko usavršavanje ribolova pomoću boljih sprava i boljeg načina njihove upotrebe. Imamo također i proučavanje što boljih načina prerade riba i prometa s ribom i ribljim prerađevinama, kao i ispitivanje umjetne hrane za ribe i gnojiva za ribnjake. Napredak ovih tehničkih grana osniva se također na naučnom ispitivanju, te su i tom pogledu postignuti veoma veliki uspjesi.

Sva ova naučna pitanja u ribarstvu, biološka kao i tehnička, proučavaju se danas u posebnim zavodima (institutima). Potpuni ribarsko naučni institut treba da ima ove odjele:

- 1) Biološki sa laboratorijem za zoološka i botanička istraživanja.
- 2) Kemijski sa uređenim kemijskim laboratorijem.
- 3) Bakteriološki sa svojim laboratorijem.
- 4) Tehnološki sa svojim laboratorijem.

Ovakav institut mora osim toga da ima i svoj vlastiti vođeni objekt za vršenje pokusa, kao i za razna druga ispitivanja.

Prof. Josip Plančić

Pitanje iskorišćavanja naših ribolovnih voda

Do rata 1941. godine, ribarsko pravo na otvorenim i zatvorenim vodama pripadalo je državi, odnosno banovinama i privatnicima. Vode su bile podeljene u ribarske revire i odeljke i korišćenje istih prema zakonu za slatkovodno ribarstvo od 27. X. 1937. godine vršilo se izdavanjem u zakup, izdavanjem ribolovnih dozvola i u sopstvenoj režiji.

Raspodela ribarskog prava, kao i način njegovog korišćenja u kapitalističkoj staroj Jugoslaviji, karakterisao se je individualnom neorganiziranom proizvodnjom povlašćenih pojedinaca. Ostaci feudalnih odnosa provlačili su se kroz privredni sistem i u velikoj meri ekonomski iscrpljivali ribare. Privatnici, odnosno dugogodišnji zakupci, uživali su neograničena prava u korišćenju svojih voda. Oni su izdavali ribolovne dozvole u onoj količini i onome, kome god su hteli i koliko god su hteli. Često su se kod izdavanja dozvola rukovodili ličnim odnosima i simpatijama kao i političkim ubeđenjima, te nije bio redak slučaj da su ovi »gazdaši« (naziv upotrebljavan od ribara za ribarske zakupnike i privatnike, koji su redovno bili eksponenti nenarodnih vlasti i odstranjivali od rada i od prava na lov napredne ribare. Ako su pak ovi privatnici ili zakupnici iskorištavali vode u vlastitoj režiji, onda su nametali neobično visoke procenete za svoje pravo i alat. Tako na pr. za alat i pravo kod tzv. »velikih ribara« naplaćivali su 67% od ukupnog ulova ribe, a ribarima, kojih je obično šest u grupi, samo 33%; ili dok je sam gazda dobivao 67% od celokupnog ulova ribe, dotle su ribari, kao jedinke koji su tu ribu lovili, dobivali samo 5,5% po osobi. To je neviđeno iskorištavanje tuđeg rada, a zakon iz 1937. godine nije bio u mogućnosti da u tadašnjim društveno-ekonomskim okolnostima ta pitanja uredi u korist ribara. Istina, postojala je odredba o potpomaganju i forsiranju zadruga i zadružne proizvodnje, ali u korumpiranom upravnom aparatu i spekulativnom zadrugarstvu, besmisleno je bilo očekivati da se nešto ostvari u poboljšanju tih odnosa.

Većina tadašnjih ribarskih zadruga su bile u glavnom legalno sretstvo za bogaćenja raznih »gazda« — ribarskih trgovaca i sl., za korišćenje državnih subvencija. Nije jedini slučaj da su ovi »gazdaši«, uvukavši se u zadrugu, raspolagali s njom kao sa svojom imovinom, podešavajući je po svojoj trgovačkoj politici. Odatle su i dolazile pojave da se u jednom istom mestu javljaju po dve i više zadruga sa ekonomskom konkurencijom, koje su umesto da rade na opštem interesu uzdizanja blagostanja ribara, gledale da na bilo koji način naškode jedna drugoj. Tako je na pr. bilo u Pančevu, Beogradu, Ohridu i drugim mestima na našim vodama. A nije bio jedini

slučaj i to, da su se razni trgovci i špekulanti zavlačili u ribarske zadruge samo za to, da bi preko zadruge dobili pod povoljnim uslovima zakup nad nekom vodom. Takav karakterističan primer su predstavljale: Zadruge pančevačkih ribara, Beogradska ribarska zadruga ili Ohridsko-trpezička zadruga.

Za vreme okupacije pa do oslobođenja sačuvao se je ovaj red i način korišćenja ribarskog prava, s malim izuzetkom u Makedoniji, koja je bila okupirana od bugarskih fašističkih trupa i na koju su se preneli tadašnji bugarski zakoni. Donesene promene prema bugarskom zakonu za ribarstvo sastojale su se u tome, što je bilo ukinuto privatno pravo, a pravo zakupa je pripadalo samo kooperacijama (zadruagama). No daleko je bilo od toga, da su se mogli pravilno rešiti nenormalni odnosi ukorenjenih tradicija, niti su pak bugarske okupacione vlasti postavljale takav zadatak, a i zakonodavstvo im nije bilo takovo.

Posle oslobođenja, u celoj Jugoslaviji pojavilo se je pitanje pravilnog iskorištavanja naših voda i poboljšanja ekonomskog položaja naših ribara. Promene društvenog karaktera, promene u ekonomskoj strukturi naše države, koje su nastale posle sloma fašizma, a izgradile se tokom četverogodišnje narodno-oslobodilačke borbe, stvaranjem narodnih vlasti, nameću nam živo to pitanje i traže njegovo rešenje. Da se bira koji je način najbolji, od dosadašnjih, da se ide starim putem, da se koristimo odredbama staroga zakona, bila bi besmislica je ne samo zato, što je taj zakon pred očima ribara u prošlosti izigran i kompromitovan, nego i zato što ne odgovara današnjem političko-društvenom i ekonomskom uređenju naše zemlje. Sam način raspodele ribarskog prava, pa prema tome i način njegova korišćenja je nepravilan. Nepravilan je zato, što ostavlja nerazrešene odnose privatnika i zakupaca prema ribarima, što omogućava špekulaciju sa zakupcima ribolovnih voda i ribare ostavlja u esnafskim odnosima individualnog go-spodarenja. Da li bi pod uslovima staroga zakona bilo moguće sprovesti ma kakvo takmičenje ribara, regulisanje planske proizvodnje riba, uvođenje novih metoda rada, kad bi svaki ribar sam radio za sebe i po svojoj volji, kada bi opet morao biti zakupac svako ko ima novaca i sretstava za to? Ne, ne može! Šta je to što će ribara potstaci na veću proizvodnju? Je li možda to što će kupovati od države, zakupnika ili privatnika ribolovnu dozvolu i loviti prema ličnim potrebama i shvaćanjima, ili je možda to, što će ići kao nadničar kod kakovog ribarskog zakupca ili privatnika. Ne, ni to ne može biti. Treba, znači, pristupiti organiziranoj proizvodnji, preko

zdravih ribarskih organizacija, proizvodnji ne sitnih ribarčica ili ribarskih nadničara za potrebe njihovih zakupnika i vlasnika, već proizvodnji putem ribarskih organizacija za potrebe naroda. Ovdje je važno setiti se reči Kalinjina, koji kaže: »Unapređujemo privredu na bazi današnjih tekovina čovečanstva, potčinjavajući sebi sile prirode, ali ne na zanatlijski način, ne pojedinačno već organizovano, naoružani svim savršenim sredstvima nauke i tehnike.«

Kako bi mogli izvršiti pravilno poribljavanje naših voda, zaštitu mrestilišta i mlada, intenziviranje ribolova, kada bi pred sobom imali stotine i hiljade jedinki, koje bi trebalo posebno ubeđivati i kontrolirati? Opet, samo preko zdravih ribarskih organizacija.

Naš Narodni Ustav, F. N. R. J., koji je u svojoj osnovi potvrđuje svih krupnijih i značajnijih promena tekovina, koje su izvojevane u teškoj poredonosnoj borbi naših naroda, u čl. 14. predviđa: »Sva. rudna blaga u zemlji, vode, izvori prirodnih snaga... jesu opšte narodna imovina.« Ovim se donose generalne promene u odnosu prava na ribolov, jer kako vidimo i vode postaju opšta narodna imovina.

S obzirom na ovakvo novo stanje trebalo bi sve ribolovne površine smatrati kao jednu ekonomsku celinu. Na njima treba zvesti jedinstven ekonomski plan gazdovanja i prići organizovano njegovu izvođenju. Da bi se to moglo s uspehom provesti trebali bi se ovi apsolutno

organizovati u ribarske zadruge, samo ne esnafske, već prave radne ribarske zadruge.

Za široke radne mase, profesionalne ribare, bilo bi najkorisnije da sredstva proizvodnje budu zadržana svojina. Jedino na taj način može se unaprediti naše ribarstvo, jer se tako mogu primijeniti bolja tehnička sredstva za ribolov, razviti udarništvo, a isto tako vršiti zaštitu riba i provoditi mjere oko povećanja ribljeg bogatstva. Iz svega napred iznetog nameće nam se kao jedino korisno, stvoriti moćne ribarske zadruge većih ribolovnih rejonu, koje će moći prikupiti sve rastrkane ribare u tom rejonu. Ribarske zadruge, koje će moći u godinama velikog ulova otkupiti svu ribu i ne dozvoliti da ista propada po ritovima, kao što je u prošlosti bilo. Trebaju nam finansijski jake zadruge, koje će moći u godinama, kada ulov riba podbaci, materijalno potpomoći ribare i spasiti ih od bede. I najzad potrebni su zdravi ribarski radni kolektivi, koji će moći uvek, bezrezervno i samopožrtvovno prihvatiti sve direktive i uneti puno inicijative u provođenju opšteg državnog privrednog plana.

U zaključku odgovarajući na pitanje, kako da u ribarskom pogledu iskorištavamo naše vode, sve prednje izloženo može se sažeti u sledećem: naše vode treba iskorištavati kao jednu privrednu celinu, jedno državno dobro sa opštim privrednim planom, rukovođeno glavnim, centralnim rukovodstvom odnosno republikanskim upravama, pomoću ribara udruženih u ribarske radne zadruge.

K. APOSTOLSKI

O materijalu za ribarske mreže

Najvažniju ulogu u ribolovu igraju mreže. Ogromna većina ribarskih sprava izrađena je od mreže-liša. Kako se po oslobođenju pojavila potreba da ribari budu detaljnije upućeni u osobine ribarskog materijala i kako su nastupile izvesne izmene u označavanju ribarskog konca, to ću ovdje izneti ono što je korisno da ribari znaju.

Dobijanje i gruba prerada ribarskog materijala.

Liš za ribarske mreže izrađen je od konca razne debljine i raznog materijala. Kod nas se upotrebljavaju konci od pamuka i kudelje, a ređe od lana. Svila se upotrebljava u naročitim slučajevima. Inšljig i konopci kod nas su uvek izrađeni od kudelje (nekad je inšljig pamučni). U drugim zemljama za konopce a nekad i za inšljig upotrebljavaju se sem kudelje: manila- sial, kokosovo predivo, a ređe čelična žica.

Pamuk. Kao najbolji materijal za izradu mreža pokazao se pamuk. Konci od pamuka su jaki, elastični, ne trule brzo, mogu dobro da se konzerviraju, lakši su od kudeljnih, bolje mogu da se izrade itd. Za izradu mreža mogu da se upotrebe tanji pamučni konci nego od kudelje, a to znači, za izradu ma kog alata potrebno je manje pamučnog nego kudelnog konca. Prema tome alat je ne samo lakši, nego u vodi čini manji otpor (tanji konac) i mreža se sa manje snage može da vuče.

Pamuk se dobija od jedne biljke (*Gossypium arboreum*, Gr. herbaceum i Gr. barbadense) koja raste u tropima i veoma je rasprostranjena. Biljka pamuka živi u prirodi više godina, ali se obično gaji 1—2 godine. Stablo je kupastog oblika i dostiže visinu 0,5 do 1,5 met. Da bi se drvo razgranalo i dalo više plodova, potkresuje se. Cvet mu je blede-žute boje, bez mirisa, a plod veličine lešnika. Kada sazri plod, čaura prska na 3—5 delova, a iz njega se pojavljuju 5—9 semena obavijena belim vlaknima. Ova vlakna-pamuk služe semenu da ga vetar

raznese na veće razdaljine. I kod nas ima biljaka čije je seme obraslo dlačicama i koje vetar raznosi, ali dlačice ovih biljaka nemaju ničeg sličnog sa finim, elastičnim vlaknima pamuka.

Vlakna pamuka na semenu grupisana su u snopice, koji su tankom drškom prirasli za ljusku semena. Mašinskim putem vlakna se odvajaju od semena i držaka, presuju u bale i šalju na dalju preradu. Vlakna pamuka su glatka, skoro klizava i veoma žilava, elastična. Sastavljena su od čiste celuloze, koja je veoma otporna prema vlazi; od njih se mogu načiniti konci debeli kao prst i tanki kao od svile. Kvalitet pamuka može da bude vrlo različit. On se ceni prema: dužini vlakna (50—55 mm. duža vlakna su tanja), debljini vlakna (0,015—0,016 mm), boji, jačini (jedno vlakno treba da izdrži teret od 6—10 gr.), finoći, mekoći i sjaju. Pri ovome se ceni dali su vlakna jednolična, dali imaju guke i čvoriće, dali je pamuk dobro očišćen, dali je dovoljno zreo, prezreo itd. Bezbojna vlakna smatraju se kao najbolja, zatim dolaze plavkasta, pa crvenkasta, žućkasta i najzad kao najlošija smeđasta. Trgovačke sorte nose poreklo pamuka (egipatski) ili oznaku (mako) i prema svojim osobinama dele se u više klasa.

Pamuk koji raste kod nas lošijeg je kvaliteta i od njega mogu da se izrade konci do debljine Nm. 50—67. Tanji konci od našeg pamuka ne mogu da se izrađuju. Za ribolov je bolji mako-pamuk iz Egipta i Istočne Indije i Luizijana-pamuk iz Južne Amerike. Samo od mako-pamuka mogu da se izrade najtanji konci koji se upotrebljavaju u ribolovu kao Nm. 233—270.

Kudelja. Ribarski kudeljni konci su lošiji od pamučnih, ali se ipak kudelja kod nas mnogo upotrebljava, verovatno zato što je ima u dovoljnoj količini i što je prividno jeftinija. Vlakna kudelje su gruba, kruća i